

stedenbouw & architectuur

12 EXPERTPANEL OVER TIJDELIJK BESTEMMEN VAN TERREINEN

22 WOONBOTEN WORDEN ATELIERS OP NOORDELIJKE **25**

KLIMAWANDEL IN HAMBURG IJOEVER **29** TOTAALCONCEPT

VOOR WOONWIJK BILGAARD IN LEEUWARDEN

HOT TOPICS

09

12

THEMA RENOVATIE & HERSTRUCTURERING

32

IEDER GEBRUIK IS HER-GEBRUIK

ANIMATIE NOORDERPARK PLASTIC PAVILJOEN

HERGEBRUIK VAN MATERIALEN EN GEBRUIK VAN AFVAL BIJ HET MAKEN VAN GEBOUWEN WAS LANGE TIJD HET DOMEIN VAN GEITENWOLLEN SOKKEN TYPES. EEN ERFENIS VAN DE CLUB VAN ROME, EKOLOGIE (MET EEN K) EN OUDE HIPPIE IDEALEN IN GEBOUWDE FORM. NIET VOOR NIETS WAS JUIST HET EARTHSHIP VAN MICHAEL REYNOLDS (DE 'GARBAGE WARRIOR') HET MEEST SUCCESVOLLE IN ZIJN SOORT. MAN MET BAARD BOUWT HOBBITSTEE VAN AUTOBANDEN. NA NEW MEXICO, BELGIË EN BRIGHTON SINDS 2009 OOK TE ZIEN IN ZWOLLE. DEZE AARDESCHEPEN ZIJN NATUURLIJK GEWELDIG. MAAR WAAROM MOETEN ZE ER UIT ZIEN ALSOF ZE UIT DE EFTELING KOMEN?

HET NIEUWE HERGEBRUIK

De laatste jaren is er een kentering waarneembaar in het denken over het opnieuw gebruiken van materialen. Het lijkt er zelfs op dat materiaal-duurzaamheid belangrijker wordt dan energie-duurzaamheid. Met die energie komt het namelijk wel goed: de zon blijft altijd schijnen. De enige belemmering lijkt de handrem die de politiek zet op het omschakelen van fossiele brandstoffen naar duurzamere energiebronnen. Dat het anders kan bewijst Zweden, waar inmiddels 45% van de opgewekte energie duurzaam is. In heel Europa komen we ook al op een 13%. Nederland steekt hier met zijn 4% behoorlijk schamel bij af (bron: CBS). In tegenstelling tot energie is materiaal echter niet onuitputtelijk. Het ijzer in de grond raakt een keer op, daar hoeft je geen wiskundige voor te zijn. Initiatieven als Cradle to Cradle en Turntoo proberen een antwoord te geven op de vraag hoe zinvol om te gaan met de beperkte materiaalvoorraad.

HOE HET BEGON: DE NOORDERPARKBAR

Toen we (bureau SLA & Overtreders W) begonnen met de Noorderparkbar wilden we de wereld niet veranderen. We wilden alleen Amsterdam-Noord wat prettiger maken. Het moest een koffiepaviljoen worden voor - en met - de buurt, geheel gemaakt van materialen van Marktplaats. Dat leek ons leuk, goedkoop en zinvol. Al snel bleek

dat we met het verzamelen van alle tweedehandsmaterialen positie moesten innemen in het duurzaamheidsdebat. Wat gingen we met al die oude meuk doen? Een Earthship maken? Sloophouten gevels timmeren? Het materiaal dat we vonden was daarvoor veel te waardevol en eco-vormgeving leek ons nogal gedateerd. We besloten het om te draaien: met ons paviljoen zouden alle materialen een beter leven krijgen dan ze ooit hadden gehad. Vurenhout van kratten werd gevelbekleding, wc-raampje werd voorgevel. Verder mocht niemand ooit zien dat de Noorderparkbar was gemaakt van tweedehands spullen. Paradoxaal genoeg is de unieke vormgeving die daaruit resulteerde nooit mogelijk geweest zonder de toevallige mix van gevonden materialen. Het revolutionaire van het gebouwtje werd dat we lieten zien dat een nieuwe ontwerptaal met tweedehands materialen mogelijk is. Marktplaats werd een winkel waar bouwmaterialen te krijgen zijn die je nergens anders kunt vinden.

IEDER GEBRUIK IS HER-GEBRUIK

Het sympathieke van Earthship-achtige initiatieven is dat het hergebruik van materialen zichtbaar op de maatschappelijke agenda zet. Het risico is dat het hergebruik persifleert tot een gimmick. 'Serious' hergebruik is meer gebaat bij een fundamentele discussie. Waarom noemen we het zagen van bomen tot planken voor kratten gebruik, en het

PETER VAN ASSCHE. In 2001 richtte Van Assche Bureau SLA op. De projecten kenmerken zich door een integrale benadering van gebouw en omgeving en een opmerkelijk plezier in complexe vraagstukken. Het bureau werd bekend door het ontwerp voor het Nationaal Glasmuseum, de Noorderparkbar en een boeddhistisch meditatiecentrum in Zeeland.

NOORDERPARKBAR IN AMSTERDAM-NOORD (FOTOGRAFIE SHINJI OTANI).

opnieuw benutten van diezelfde planken tot gevelbekleding her-gebruik? De boom gebruikte het hout toch net zo goed? Het krat maakte net zo goed her-gebruik van het hout. Feitelijk is ieder gebruik her-gebruik. Dat lijkt een flauwe constatering, maar dat is het niet. Door elke transformatie van een bepaald materiaal als hergebruik te zien, is het mogelijk meteen aan het begin van de keten zinvolle vragen te stellen. Wordt het materiaal beter gebruikt dan daarvoor? Wat is dan nog afval? Is de boom afval? Het krat? Als je op deze manier denkt is er alleen nog dom hergebruik (afval) en intelligent hergebruik (de Noorderparkbar).

HET NOORDERPARK PLASTIC PAVILJOEN

Het onverwachte succes van de Noorderparkbar leidde tot meer aanvragen voor intelligent hergebruik van materialen. Een van de vragen die we kregen was of we iets konden bedenken voor plastic huishoudelijk afval uit Amsterdam-Noord. Een huishouden gooit gemiddeld 80 kilo plastic per jaar weg. Dit plastic wordt voor een (klein) deel gerecycled, maar alleen door er granulaat van te maken - dat weer als grondstof dient voor iets anders. Dat is eerst maar eens 'dom' hergebruik: van granulaat naar flesje, van flesje naar granulaat. Zou het niet mogelijk zijn om van eindproduct (flesje) direct naar eindproduct (bouw materiaal) te gaan? Na enig experimenteren met een tosti-ijzer, een oven en een frituurpan besloten we er leien van te maken. Het lijkt een kansrijk proces met

een hoge esthetische kwaliteit. Net als bij de Noorderparkbar geldt ook hier dat het resultaat van het hergebruik er als nieuw uit moet zien, waarbij het materiaal idealiter een beter leven krijgt dan het ooit heeft gehad. De leien worden gebruikt als bekleding van een houten schottenkeet die we kregen van een grote aannemer. Het gebouwtje zal worden verhuurd aan lokale kleine ondernemers en een onderwijsinstelling. Met het hergebruik van plastic afval uit de buurt wordt de grondstofketen lokaal gesloten. Amsterdam-Noord ruimt zijn eigen rommel op. Of beter nog: ze maakt er iets moois van.

SOCIALE DUURZAAMHEID

Om het Plastic Paviljoen te financieren bedachten we een coöperatief investeringsmodel dat gebruik maakt van lokaal talent en lokaal eigenaarschap. In grote lijnen bestaat de opzet er uit dat buurtbewoners op verschillende manieren kunnen investeren in de bouw van het paviljoen. Dat kan bijvoorbeeld met geld, met werkuren of met donaties in natura. Met de investering wordt de buurtbewoner voor een klein deel eigenaar van het paviljoen. Hiermee wordt de aanvangsinvestering een stuk kleiner. Er hoeven minder uren contant afgerekend te worden en er kan bespaard worden op de initiële kosten voor materiaal en inventaris. Het leuke is: je bent als buurtbewoner daadwerkelijk eigenaar van een stukje paviljoen. Dat betekent dat je meedeelt in de huuropbrengsten, maar ook dat je niets krijgt als er geen huurders te vinden

zijn. Je deelt samen met de andere eigenaars in de lusten en de lasten. Het is dus in jouw belang er samen een geweldig gebouw van te maken, dat door zoveel mogelijk buurtbewoners in hun harten wordt gesloten. Nieuw leven voor tweedehands materiaal, waar mensen van houden: dat is echte duurzaamheid.

“HET REVOLUTIONAIRE VAN DE NOORDERPARKBAR WAS DAT WE LIETEN ZIEN DAT EEN NIEUWE ONTWERPTAAL MET TWEEDEHANDS MATERIALEN MOGELIJK IS.”